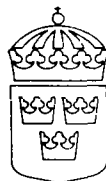

Justitieutskottets betänkande

1988/89:JuU18

Anslag till rättshjälp m.m.

1988/89
JuU18

ANDRA HUVUDTITELN

Rättshjälp m.m.

Rättshjälpkostnader

Regeringsförslag

I proposition 1989/90:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen under F 1 (s. 77 och 78) föreslagit riksdagen att till Rättshjälpkostnader för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 350 000 000 kr.

Motioner

1988/89:Ju423 av Torgny Larsson och Hans Göran Franck (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbättrade möjligheter att få offentliga försvarare.

1988/89:Ju821 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

11. att riksdagen till Rättshjälpkostnader för budgetåret 1989/90 anslår 50 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit eller således 400 000 000 kr.

Utskottet

Från anslaget betalas de rättshjälpkostnader som enligt rättshjälpslagen (1972:429) skall betalas av allmänna medel. Rättshjälp enligt rättshjälpslagen omfattar allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål (bl.a. offentlig försvarare), rättshjälp genom offentligt biträde samt rådgivning. Regeringens förslag till medelsberäkning innebär en ökning av anslaget med 80 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

I motionerna *Ju423* och *Ju821* förordas ökade möjligheter för tilltalade att få *offentlig försvarare*. Bl.a. åberopas att tilltalade som riskerar att dömas till fängelse bör tillförsäkras en offentlig försvarare. För omedelbara åtgärder i den riktningen föreslås i motion *Ju821* en ökning av anslaget med ytterligare 50 milj. kr.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågor om ändring i och utvärdering av reglerna om rätten till offentlig försvarare (se senast JuU 1987/88:21 s. 41 f och där gjorda hänvisningar).

Av justitieministerns redovisning i årets budgetproposition (s. 77 f) framgår att domstolsverket gjort en undersökning av utvecklingen under de senaste åren beträffande förordnanden av offentliga försvarare. Enligt undersökningen ökar nu åter statens kostnader för offentliga försvarare efter att ha minskat till följd av nya regler för förordnande av offentlig försvarare som infördes år 1984. Andelen tilltalade med offentlig försvarare gick efter den lagändringen ned från 46 till 38 %. År 1987 har andelen stigit till 42 %.

Enligt justitieministern visar undersökningen att domstolarnas tillämpning av reglerna om förordnande av offentlig försvarare har utvecklats i en mer generös riktning de senaste åren och att mycket av den kritik som i början riktades mot lagändringen därför torde ha förlorat i aktualitet. Justitieministern anser att det för närvarande inte finns anledning att vidta några åtgärder.

Utskottet delar denna bedömning. I likhet med justitieministern anser utskottet att den fortsatta utvecklingen på området bör följas uppmärksam, och utskottet noterar att domstolsverket förutskickat att en undersökning av utvecklingen under år 1988 kommer att göras så snart den offentliga statistiken för detta år är tillgänglig. Utskottet avstyrker bifall till nu aktuella yrkanden i motionerna Ju423 och Ju821 (yrkande 11).

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Rättshjälpsnämnderna

Regeringsförslag

Regeringen har under F 2 (s. 79 och 80) föreslagit riksdagen att till Rättshjälpsnämnderna för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 9 957 000 kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet

Regeringsförslag

Regeringen har under F 3 (s. 80–86) föreslagit riksdagen att till Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

Motioner

1988/89:Ju411 av Sven-Olof Petersson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att verksamheten vid allmänna advokatbyrån i Karlskrona skall bestå.

1988/89:Ju413 av Marianne Andersson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Allmänna advokatbyrån i Vänersborg skall finnas kvar.

1988/89:Ju424 av Stig Bertilsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande nedläggning av allmänna advokatbyrån i Vänersborg.

1988/89:JuU18

Utskottet

I samband med genomförandet av 1972 års reform av rättshjälpssystemet inrättades ett antal *allmänna advokatbyråer*. Några byråer har sedan dess lagts ned, och för närvarande finns 31 allmänna advokatbyråer. Vid dessa finns 132,5 tjänster för advokater och biträdande jurister samt 127,5 tjänster för sekreterare och annan personal.

De allmänna advokatbyråernas främsta uppgift är att lämna biträde och rådgivning enligt rättshjälpslagen. Om det kan ske utan hinder för den verksamhet som bedrivs enligt rättshjälpslagen, skall byråerna även lämna annat biträde i rättsliga angelägenheter. De allmänna advokatbyråerna skall i princip vara självbärande och konkurrera på lika villkor med enskilda advokatbyråer.

Enligt domstolsverket (*prop. s. 81*) har lönsamheten vid de allmänna advokatbyråerna kraftigt förbättrats under budgetåret 1987/88. Kostnads-täckningen för byråerna sammantagna var 104 % mot 97 % budgetåret dessförinnan. Det goda resultatet beror enligt domstolsverket i första hand på det bonuslönesystem som infördes år 1987, på utbildningsinsatser samt på rekonstruktionsåtgärder av organisatorisk och ekonomisk art.

I budgetpropositionen redovisas (s. 81–84) en utvärdering av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna som riksrevisionsverket har gjort (RRV rapport, dnr 1987:889). I rapporten har verket belyst byråernas lönsamhetsproblem och även föreslagit åtgärder för att förbättra resultatet.

Enligt riksrevisionsverket förutsätter ett fortsatt offentligt åtagande i advokatverksamhet flera åtgärder för att förbättra lönsamheten. För varje byrå som är olönsam föreslås selektiva åtgärder i form av personalminskningar, kostnadsbesparingar eller förlustavskrivningar. Om sådana åtgärder inte kan förväntas leda till att en byrå får förutsättningar för lönsamhet, bör den läggas ned.

För att råda bot på brister på ekonomiskt incitament och ansvarstagande förordar riksrevisionsverket att systemet med bonuslön görs mer utpräglat prestationsinriktat och att det i viss utsträckning även kommer biträdespersonalen till del. Som andra generella åtgärder föreslår verket att byråerna skall ges ett ökat ansvar för sin ekonomi och personal samt att byråernas beslutsbefogenheter vidgas. Härvidlag föreslås att arbetsgivaransvaret förs över från domstolsverket till den enskilda byrån med rätt för den att inrätta tjänster, anställa personal och bestämma löner.

Rapporten har remissbehandlats. Beträffande frågan hur lönsamhetsproblemet vid byråerna skall lösas instämmer flertalet remissinstanser i riksrevisionsverkets förslag. Särskilt framhålls behovet av att ytterligare närma sig de lönesystem som finns vid de privata byråerna, något som skulle vara av betydelse för att kunna rekrytera och behålla personal. Många instanser pekar på vikten av att de allmänna advokatbyråernas självständighet och ansvarstagande måste öka på bekostnad av domstolsverkets roll som

centralmyndighet. Flera är vidare inte främmande för tanken att avveckla sådana byråer, där föreslagna åtgärder inte kan förväntas leda till lönsamhet. Några instanser uttalar sig för en avveckling av den allmänna advokatbyråverksamheten.

I propositionen (s. 84 ff) redovisar justitieministern sina överväganden beträffande verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Med åberopande av vad som kommit fram i riksrevisionsverkets undersökning och remissvaren samt med beaktande av den positiva utvecklingen för byråerna förklarar justitieministern att hon för närvarande inte är beredd att ompröva systemet med allmänna advokatbyråer. Hon säger sig dock ha för avsikt att uppmärksamt följa utvecklingen.

Justitieministern instämmer i riksrevisionsverkets uppfattning att det är angeläget att de allmänna advokatbyråerna får bättre förutsättningar att arbeta på lika villkor som sina konkurrenter. I linje härmed bör enligt justitieministern byråernas ansvar för den egna ekonomin öka och beslutsbefogenheterna i övrigt bli större; varje byrå bör bl. a. få rätt att besluta rörande tjänster vid byrån – utom chefstjänsten – och ta över beslutanderätten från domstolsverket i alla ärenden som inte oundgängligen måste handhas av verket. Justitieministern förklarar att hon har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag till erforderliga regeländringar.

Enligt justitieministern är det – för att staten skall kunna driva allmänna advokatbyråer – nödvändigt att avveckla byråer som saknar förutsättningar att bli lönsamma. Hon förklarar att denna princip bör gälla även om den leder till att nuvarande länsäckning med allmänna byråer inte längre kan upprätthållas. För de nordligaste byråerna måste dock enligt justitieministern även andra skäl än ekonomiska få påverka bedömningen.

Med åberopande av dessa ställningstaganden förordar justitieministern att de allmänna advokatbyråerna i Karlskrona och Vänersborg läggs ned. Hon motiverar detta med att dessa byråer under en följd av år gått med underskott; de balanserade förlusterna uppgår till drygt 3,6 milj. kr. resp. drygt 600 000 kr. En fortsatt drift beräknas ge en årlig förlust på ca 800 000 kr. för byrån i Karlskrona och ca 400 000 kr. för byrån i Vänersborg.

I motionerna *Ju411* resp. *Ju413* och *Ju424* riktas kritik mot att byråerna i Karlskrona resp. Vänersborg skall läggas ned. Som skäl åberopas att en nedläggning skulle minska tillgängligheten till juridisk rådgivning och även innebära försämringar från rättssäkerhetssynpunkt.

Utskottet delar uppfattningen att det för en fortsatt statlig advokatverksamhet är nödvändigt att de allmänna advokatbyråerna får bättre förutsättningar att arbeta på lika villkor som sina konkurrenter. Väsentliga inslag i en sådan utveckling är – som justitieministern förordar – en ökad självständighet och ett ökat ansvarstagande över huvud taget för de enskilda byråerna i förhållande till centralmyndigheten. I likhet med justitieministern anser utskottet vidare att staten – för att kunna fortsätta att driva allmänna advokatbyråer – måste avveckla byråer som saknar förutsättningar att bli lönsamma. Detta har också utskottet givit uttryck för då frågan om nedläggning av allmänna advokatbyråer tidigare varit aktuell i riksdagen (se JuU 1986/87:26 s. 15).

Utskottet delar justitieministerns bedömning att byråerna i Karlskrona och Vänersborg bör läggas ned. Utskottet avstyrker därmed bifall till motionerna Ju411, Ju413 och Ju424.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag

Regeringsförslag

Regeringen har under F 4 (s. 86) föreslagit riksdagen att till Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 2 405 000 kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Vissa domstolskostnader m.m.

Regeringsförslag

Regeringen har under F 5 (s. 86 och 87) föreslagit riksdagen att till Vissa domstolskostnader m.m. för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 65 500 000 kr.

Motioner

1988/89:Ju403 av Ingegerd Anderlund och Margit Sandéhn (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av en översyn dels av registrerade (befintliga) ersättningsparagrafer, dels av de faktiska kostnaderna vid inställelse som vittne.

1988/89:Ju408 av Berith Eriksson (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att vittnen i domstol får full ersättning för inkomstbortfall i samband med att de fullgör sina uppdrag.

Utskottet

Från anslaget betalas vissa kostnader för rättegångsväsendet, bl.a. ersättning av allmänna medel till vittnen m.fl.

I motionerna *Ju403* och *Ju408* görs uttalanden till förmån för *högre vittnesersättning*.

Ersättning som av allmänna medel skall betalas till vittnen, målsägande m.fl. beräknas enligt förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. Ersättningen kan avse ersättning för nödvändiga kostnader för resa (reseersättning) och uppehälle (traktamente) samt ersättning för mistad inkomst eller annan ekonomisk förlust (ersättning för tidsspillan).

Enligt vittnesersättningsförordningen utgår ersättning för närvarande enligt följande.

Reseersättning betalas för resa med tåg med belopp som motsvarar avgiften i andra klass; resa med egen bil ersätts med 70 öre per kilometer. *Traktamente* får bestämmas till högst 60 kr. per dag medan utgift för nattlogi som regel ersätts med högst 400 kr. *Ersättning för tidsspillan* får betalas till den som har kallats och som mister inkomst eller gör annan ekonomisk förlust på grund av inställelsen. Ersättningen får bestämmas till det belopp som svarar mot den faktiska förlusten, dock högst till 300 kr. Vittnesersättningen är skattefri.

De i vittnesersättningen ingående beloppen justerades uppåt år 1986, och en höjning av ersättningsnivån för tidsspillan företogs förra året. Utskottet utgår från att regeringen också fortsättningsvis anpassar storleken på de olika momenten i vittnesersättningen till den allmänna kostnadsutvecklingen. Något särskilt uttalande härom från riksdagens sida erfordras enligt utskottets mening inte. Detta gäller även yrkandet i motion Ju408. Utskottet avstyrker nu behandlade yrkanden i motionerna Ju403 och Ju408 (yrkande 1).

I anslutning härtill vill utskottet erinra om att det för en väl fungerande rättskipning är av betydelse att vittnen och andra personer som lämnar uppgifter i rättegångar skyddas mot att bli utsatta för hotelser och andra repressalier. Detta har utskottet uttalat tidigare (se t.ex. JuU 1983/84:24 s. 11 ff), och det finns enligt utskottets mening anledning att frågan ägnas uppmärksamhet även i fortsättningen.

Diverse kostnader för rättsväsendet

Regeringsförslag

Regeringen har under F 6 (s. 87) föreslagit riksdagen att till Diverse kostnader för rättsväsendet för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 11 000 000 kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag till rätshjälpkostnader, m.m.* att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Ju423 och 1988/89:Ju821 i denna del (yrkande 11) och med bifall till regeringens förslag till *Rätshjälpkostnader* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 350 000 000 kr.,
2. beträffande *anslag till rätshjälpnämnderna* att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Rätshjälpnämnderna* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 9 957 000 kr.,

3. beträffande *anslag till allmänna advokatbyråer: uppdragsverksamhet*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 1 000 kr.,

4. beträffande *nedläggning av vissa allmänna advokatbyråer*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ju411, 1988/89:Ju413 och 1988/89:Ju424,

5. beträffande *anslag till allmänna advokatbyråer: driftbidrag*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 2 405 000 kr.,

6. beträffande *anslag till vissa domstolskostnader m.m.*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Vissa domstolskostnader m.m.* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 65 500 000 kr.,

7. beträffande *vittnesersättning*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ju403 och 1988/89:Ju408 i denna del (yrkande 1),

8. beträffande *anslag till diverse kostnader för rättsväsendet*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Diverse kostnader för rättsväsendet* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 11 000 000 kr.

Stockholm den 4 april 1989

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Ulla-Britt Åbark (s), Jerry Martinger (m), Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Göthe Knutson (m), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Björn Ericson (s), Anders Andersson (m), Lars Sundin (fp), Anders Svärd (c), Berith Eriksson (vpk), Sigrid Bolkéus (s), Barbro Andersson (s) och Inger Schörling (mp).

Vittnesersättning (mom. 7)

Berith Eriksson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "De i" och slutar med "Ju408 (yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att ersättningen till vittnen visserligen har höjts fortlöpande genom åren. Enligt utskottets mening är detta emellertid otillräckligt, eftersom utgångspunkten bör vara att ett vittne skall få *full* ersättning för mistad inkomst. Det bör uppdras åt regeringen att föreslå ändringar i enlighet med vad utskottet nu uttalat. Detta bör riksdagen med anledning av motion Ju408 som sin mening ge regeringen till känna, vilket i viss mån tillgodoser också syftet bakom yrkandet i motion Ju403.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande vittnesersättning

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:Ju403 och 1988/89:Ju408 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att vittne bör få full ersättning för mistad inkomst.